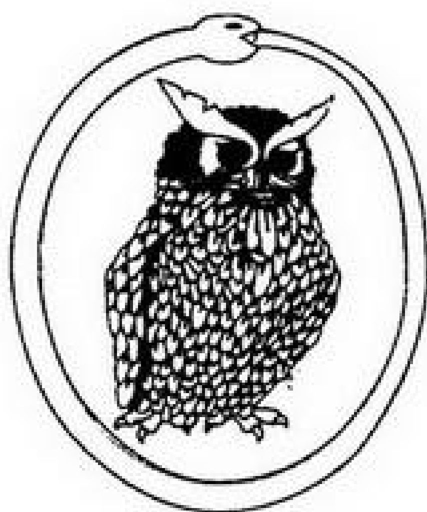
Удружење историчара Браничева и Тимочке крајине

БРАНИЧЕВСКИ ГЛАСНИК
6

ПОЖАРЕВАЦ

2009

Удружење историчара Браничева и Тимочке крајине

БРАНИЧЕВСКИ ГЛАСНИК

6

ПОЖАРЕВАЦ
2009

мр Александар Узелац
Београд

УДК 94 (497,11)"12"

Ко је спалио Жичу?

Апстракт: *У овом чланку настојано је да се на основу расположиве изворне грађе поново анализирају околности страдања манастира Жиче крајем XIII века и преиспитају досадашња мишљења и ставови. Такође, начињен је покушај да се овај догађај постави у шири контекст дуготрајне борбе за контролу над Подунављем у којој су, поред српских владара Стефана Драгутина и Стефана Уроша II Милутина, учествовале Угарска, господари Видина и Браничева, као и монголски великаш Ногај.*

Спаљивање манастира Светог Спаса и седишта архиепископије Жиче остало је у свести савременика и потоњих генерација као један од најболнијих тренутака у историји српске цркве. Ни данас, прича о страдању ове задужбине немањићких владара није изгубила на важности и интересовању. Њој је, између осталог, посвећено и једно изузетно дело савремене српске књижевности.[1] Са друге стране, било је тежњи да се у том чину и премештању столног места архиепископије у Пећ, са којим се он често доводи у везу, траже корени актуелне политичке ситуације и кризе везане за питање Косова. Како тврди Н. Малколм, "да није дошло до напада Кумана и Татара [на Жичу], Косово можда никад не би стекло онакав значај какав има за савремене Србе".[2] Колико

[1] Г. Петровић, *Опсада цркве Светог Спаса*, Београд 1997.
[2] N. Malcolm, *Kosovo: A Short History*, New York 1998, 50.

год такав став показивао непознавање далеке прошлости балканских крајева и вулгаризовање постојећег проблема (неко би додао и тенденциозност), он сведочи о новонасталој потреби да се овај догађај, што је могуће веродостојније, изнова преиспита.

У историјској науци страдање Жиче се углавном повезује са походом видинског господара Шишмана на Србију, до кога је према општеприхваћеном мишљењу дошло 1292. године.[3] Пре него што се осврнемо на утемељеност изреченог становишта, нужно је подсетити се на бурна збивања која су се одиграла у ово време. Пре свега, треба се осврнути поједине аспекте борби око контроле над Подунављем крајем XIII века у које су биле укључене некадашње области Другог бугарског царства, Угарска, Србија и Златна хорда, да би се приказале околности које су довеле до овог чина.

Током друге половине 1284. године, бивши српски владар Стефан Драгутин који је после сабора у Дежеву и абдикације са престола задржао делове српских земаља, односно крајеве око Рудника, Ариља и Дабра, добио је од угарског краља Ладислава IV (1272-1290) Београд, Мачву, Усору и Соли у северозападној Босни. Ове области биле су до тада под управом краљеве мајке Јелисавете.[4] На тај начин, између Угарске и Србије створена је државна творевина која је задржала блиске везе и са северним и са јужним

[3] С. Станојевић, *Краљ Милутин*, Београд 1925, 7; К. Јиречек, *Историја Срба*, I, прев. Ј. Радонић, Београд 1952.², 192; Н. Илиев, "Шишмановият поход срещу Сърбия през 1292. г.", *Исторически преглед* 11 (1988) 50-59; J. Fine, *The Late Medieval Balkans - A Critical Survey from the Late Twlfth century to the Ottoman Conquest*, Ann Arbor 1997, 221. У старијој литератури се среће мишљење да су за спаљивање Жиче били одговорни браничевски господари Дрман и Куделин, али без дубље анализе: Б. Малеш, *Жича – пабирци о манастиру, народу и околини*, Београд 1928, 17; В. Петковић, *Преглед црквених споменика кроз повесницу српског народа*, Београд 1950, 119. М. Кашанин – Ђ. Бошковић – П. Мијовић, *Жича: историја, архитектура, сликарство*, Београд 1969, 25. не изјашњавају се о узрочницима страдања манастира и само наводе да га је спалила војска Бугара и Кумана око 1290; I. Vasary, *Cumans and Tatars - Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans 1185-1365*, Cambridge 2005, 100. (=Vasary, *Cumans and Tatars*) одбацио је мишљење о Шишмановој одговорности, али је, како ће се видети у наставку, поставио исувише широки хронолошки оквир овог догађаја - између 1276. и 1292.

[4] М. Динић, *Српске земље у средњем веку (историјско-географске студије)*, Београд 1978, 123-145. (= Динић, *Српске земље*)

суседом. Угарски интерес уступања пространих и разуђених поседа јужно од Саве и Дунава поузданом вазалу лежао је, између осталог, у жељи да се отклони претња која је долазила од непријатељски настројених управљача браничевске области, полубраће куманског порекла и бугарских бољара Дрмана и Куделина. Њихов излазак на историјску позорницу уследио је после краха ефемерне Кучевско-браничевске бановине 1273. године када су они завладали њеном територијом и одакле су узнемиравали суседне земље.[5] Ладислав IV је настојао да испрва мирним путем привуче господаре Браничева к себи, али како није успео у том науму, послао је током 1284. године војну експедицију против њих, на челу са магистром Ђорђем Шоваријем, састављену од угарских Кумана и Трансилванаца.[6] Упркос томе што је наредне године монарх свом великашу издао даровницу за заслуге учињене у борби "против Дрмана и Бугара" (*contra Dormanum et Bulgaros*), чини се да Шоваријеве снаге нису постигле већи успех.[7]

Услед унутрашње нестабилности и напада монголског великаша Ногаја, владара степских области које су се простирале од доњег Дунава до Дњепра, 1285. године,[8] Угарска више није била у могућности да предузима даље директне нападе против њих, већ је ову обавезу на своја плећа преузео Стефан Драгутин. Није познато да ли је он стигао да учествује у пређашњим борбама, али није требало дуго чекати да, пошто је преузео власт над "сремском земљом", дође у отворени сукоб са Дрманом и Куделином. Архиепископ и владарски биограф Данило II, имајући у виду крај српских освајачких подухвата у Македонији 1284. године, говори да

---

[5] П. Никовъ, "Българо-унгарски отношения отъ 1257. до 1277. година", *Сборник на Българска академия на науките* 11 (1920) 179-180; Динић, *Српске земље*, 95-96.

[6] Ş. Papacostea, *Between the Crusade and the Mongol Empire - Romanians in the 13th Century*, trans. L. Bleoca, Cluj-Napoca 1998, 234. (=Papacostea, *Romanians*); Vasary, *Cumans and Tatars*, 148.

[7] *Documente privind istoria României, seria C: Transilvania*, vol. II, edd. M. Roller et alii, Bucureşti 1952, 272; Vasary, *Cumans and Tatars*, 105-107.

[8] Н. И. Веселовскій, *Ханъ изъ темниковъ Золотой орды - Ногай и его время*, Петроградъ 1922, 33-34; V. Spinei, *Moldavia in the 11th – 14th Centuries*, Bucharest 1986, 121-122; P. Engel, *The Realm of St. Stephen: A History of Medieval Hungary*, trans. T. Pálosfalvi, New York 2001, 109. (=Engel, *Realm*)

је "после не много времена", Драгутин, окупивши своју војску, пошао у њихову област са намером да их прогна одатле, пошто су они "хтели озлобити њега и његову државу". Међутим, пошто је браничевска земља била веома утврђена и тешка за освајање, он се морао вратити назад, а да им "није могао никакве пакости учинити".[9] Браћа су после његовог неславног покушаја отпочели припреме за одмазду и отишавши из своје земље, вероватно преко Дунава, сакупили су татарске и куманске одреде. Уз њихову помоћ и подршку, они су затим темељно опустошили и заузели области свог западног суседа, а српски архиепископ преноси да се Драгутин тада нашао у великој беди и да није могао ништа да учини.[10] Једини излаз за њега био је потражи помоћ свог брата Стефана Уроша II Милутина (1282-1321). Двојица српских владара су се састала у расинској жупи у месту Мачковци на Западној Морави, где је, како Данило II преноси, Милутин, "не касниivши ни мало, заповедио да се сви војници његове државе сакупе у помоћ вазљубљеноме своме брату".[11] Исти извор нас даље обавештава да су двојица владара, пошто су сјединили снаге, напали и прогнали "ове зломисленике са њиховог наследства и они одоше посрамљени у погибли и великом презиру на другу обалу Дунава".[12] Браничево је након тога било уступљено Драгутину, чиме су и ранија формална угарска права на ову област била испоштована.

Недуго затим, Шишман је, подстакнут сломом својих савезника и наговорен по свему судећи од Ногаја, предузео брз поход против Милутинове Србије. Он је продро све до Хвосна, где су његове снаге претрпеле тежак пораз. На то је уследио Милутинов противнапад који је био толико успешан да су Срби заузели Видин, а бугарски великаш био принуђен да пребегне преко Дунава и да се потом нагоди са српским краљем. Нови однос снага у Подунављу био је озакоњен брачном везом између Шишмана и ћерке српског

[9] Архиепископ Данило и други, *Животи краљева и архиепископа српских*, ed. Ђ. Даничић, Загреб 1866, 115 (=Данило/Даничић); Архиепископ Данило, *Животи краљева и архиепископа српских*, прев. Л. Мирковић, Београд 1935. 87. (=Данило/Мирковић)
[10] Данило/Даничић, 115; Данило/Мирковић, 87.
[11] Данило/Даничић, 115-116; Данило/Мирковић, 87-88.
[12] Данило/Даничић, 116; Данило/Мирковић, 87-88.

жупана Драгоша, а касније учвршћен још једним браком, између Шишмановог сина Михајла и Милутинове ћерке Ане.[13]

Управо у вези са овим збивањима можемо повезати познате податке о спаљивању Жиче које доносе Данило II и његов непознати настављач. Српски архиепископ, пишући житије свог даљег претходника Јевстатија I који је умро 4. јануара 1286. године, наводи да су његове мошти морале "после неког времена, пошто је наишла велика напаст од подизања рата и не мала узбуна на то свето место... вољом Божјом и бригом преосвећеног архиепископа Јакова" бити пренесене из Жиче у Пећ.[14] Данилов настављач додаје да је Жича пострадала и "дуго времена стајала у пустоши наиласком безбожног народа куманскога, и све је било огњем сажежено, а после њих, пошто је било време краља Уроша [Милутина] и док је у његово време био преосвећени архиепископ Јевстатије II [1292-1309] то место би обновљено, али не свршено, као што беше испрва." Због тога је и сам Данило II после 1324. године, то јест у време док је носио архиепископско звање, предузео довршавање обнове Жиче.[15] Пустошење манастира може се на основу ова два детаља најшире поставити у време док је на архиепископској столици седео Јаков I (после 4. јануара 1286 – 1292).[16] Уз то, извесно је да је Јевстатијево тело барем одређени период лежало у Жичи пре премештања. О томе сведоче помени многобројних чудеса која су се дешавала над његовим гробом, а прво од њих било је забележено "неколико година" после његове смрти.[17] На тај начин, хронолошки оквир овог догађаја може се још више сузити и најприближније сместити најраније на сам крај претпоследње деценије XIII века, а најкасније у 1292. годину.

Како се овај закључак уклапа у мишљење о Шишмановој одговорности за страдање манастира? Једна повеља Ладислављевог

---

[13] Данило/Даничић, 117-119; Данило/Мирковић, 88-90.
[14] Данило/Даничић, 318; Данило/Мирковић, 242.
[15] Данило/Даничић, 371-372; Данило/Мирковић, 283-284.
[16] Данило II сведочи да је Јаков провео шест година "на престолу Св. Саве", Данило/Даничић, 321; Данило/Мирковић, 244, а време његовог ступања на дужност (1286. годину) потврђује и један оновремени запис, Љ. Стојановић, *Стари српски записи и натписи*, I, Београд 1902, 13-14, бр. 27; cf. С. Станојевић, "Српски архиепископи од Саве II до Данила II", *Глас СКА* 153 (1933) 63-65.
[17] Данило/Даничић, 315; Данило/Мирковић, 240.

наследника, угарског краља Андрије III (1290-1301) из 1298. године помиње заслуге тројице браће Матеја, Павла и Михајла, синова неког Урбана у борби са Татарима који су заузели област Мачву и желели "да узнемире и нанесу штету нашем величанству и опустоше нашу краљевину Угарску". У овом документу се даље наводи како су они намеравали да пређу Саву, али су их њих тројица, заједно са њиховим сизереном магистром Угрином, предухитрили, напали, одрубили главе двојици татарских вођа и однели их краљу док је боравио у Будиму. Према мишљењу бугарског историчара П. Никова који је први скренуо пажњу на текст и значај овог документа за хронологију пређашњих борби, напад господара Браничева на Драгутина одиграо се на самом почетку Андријине владавине 1290-1291. године, у исто време када је, према овом истраживачу, дошло до њиховог покушаја да нападну јужне угарске области. На основу тога се и освајање Браничева уобичајено датовало у 1291. годину, односно непосредно након овог догађаја, а Шишманов поход, покренут због слома његових савезника Дрмана и Куделина, годину дана касније.[18]

Међутим, постојање још једне повеље Андрије III, издате 10. новембра 1293. године, непознате нашој стручној јавности и подаци који се у њој налазе, наводе нас на преиспитивање овог става. У њој се спомиње да су током зиме, друге године по краљевом крунисању, Татари опустошили Мачву на шта је краљ послао војску да их сузбије.[19] Обавештења из две угарске дипломе односе се на идентичне догађаје, јер током владавине Андрије III, као и у раније време, није посведочен ни један други напад на Мачву у коме су учествовали Татари. Сведочанство из друге повеље, имајући у виду датум краљевог ступања на престо (23. јул 1290)[20] и помињање зиме као времена борби, указује да њих треба померити на крај 1291. или почетак 1292. године. Овај податак показује да се пустошење Мачве

---

[18] П. Никовъ, *История на Видинското княжество до 1323. година*, София 1922, 60-63, 81-83. Текст ове повеље пренет је у истом делу на стр. 118-119.
[19] "*cum perfida gens Tartarorum propter coronationem nostram secundo anno circa iemem quandam particulam regni nostri Macho vocatam venisset ad spoliandum...*", Papacostea, *Romanians*, 223, n. 134; P. Jackson, *The Mongols and the West (1221-1410)*, Harlow 2005, 205-206, 226, n. 73.
[20] Engel, *Realm*, 110.

од стране Татара одиграло приближно у исто време када и страдање Жиче које су починили Кумани – две најамничке групације у служби браничевских велможа. Такође, из њега се види да се Милутинова и Драгутинова акција против Дрмана и Куделина мора хронолошки померити барем годину дана унапред, односно тек после сукоба између угарске војске на једној и Татара у војсци браничевске браће на другој страни. На то упућују и речи архиепископа Данила II да су они "освојили многе области његове [Драгутинове] државе и учинили му многе пакости, не разилазећи се",[21] што наводи на помисао да су их они можда и дуже време држали под својом контролом. На крају, из свега овога изреченог јасно је да до Шишманове интервенције против Србије није могло доћи 1292. године, већ нешто касније, односно тек после заузимања Браничева и да, према томе, досадашње преовлађујуће мишљење о томе ко је стајао иза пустошења Жиче није одрживо.

Поред хронолошких, постоје и друге околности које спречавају да се спаљивање манастира повеже са Шишмановим продором. Треба имати у виду да се као нападачи, како нам преноси Данилов настављач, наводе изричито Кумани, а они нису поменути у потоњем походу господара Видина на Србију. Наиме, Данило II описујући Шишманову војску тврди да се она састојала од "триклете јереси татарског народа и његових", односно бугарских војника,[22] док су се Кумани, како стоји код истог аутора, налазили само у војсци браничевске браће. Оба писца, српски архиепископ и његов настављач, правили су јасну дистинкцију међу источним народима - Куманима и Татарима. Штавише они их увек спомињу под својим правим именима, јер су им, као савременицима, били веома добро познати. Примера ради, у познијим историјским изворима, као што су тзв. *Стари српски летописи* или у делима странаца који су писали и стварали у Србији (Григорије Цамблак, Константин Философ) ова карактеристика се губи, како зато што је ових народа нестало са наших простора, тако и услед постепеног продирања византијског манира архаизирања етнонима. Стога није

[21] Данило/Даничић, 115; Данило/Мирковић, 87.
[22] Данило/Даничић, 117; Данило/Мирковић, 88.

изненађујуће да се у тим текстовима они срећу као *Скити*, *Готи* или пак *Персијанци*.[23]

Географска слика региона такође "сваљује кривицу" за овај чин на браћу из Браничева. Новија истраживања показала су да се област Кучево налазила, не како се доскора веровало, источно од Велике Мораве, већ на њеној левој обали и да се простирала на запад све до јужних обронака планине Космај. До овог открића дошао је А. Крстић изучавајући топономастичке податке у османском дефтеру за Смедеревски санџак из 1476/8.[24] Нестанак Кучева, заједно са Браничевом, из листе угарских краљевских поседа после 1273. требало би објаснити тиме што су Дрман и Куделин, преузевши управу над десном обалом Велике Мораве, успоставили своју власт и над средњовековним Кучевом. То се, како примећује С. Мишић, може закључити и на основу њихових ратних операција, имајући у виду да су они могли да упадну у Драгутинову Мачву само из Кучева.[25] Близина ове географске области у односу на локацију манастира, смештеног недалеко од ушћа Ибра у Западну Мораву и правац и циљ каснијег Шишмановог похода уперен на другу страну, у срце српске државе - област око Пећи, поткпрепљују становиште да је Жича, приближно или истовремено када је страдала и Мачва, била спаљена од војске у служби куманско-бугарских господара Браничева и Кучева.

Зашто се првобитно седиште српске архиепископије које се није налазило међу Драгутиновим поседима, већ на територији која је припадала држави његовог брата Милутина, нашло на мети нападача? Да ли је узрок томе, како наслућује мађарски истраживач И. Вашари, лежао у чињеници да су номадске банде често занемаривале наређења најмодаваца и вођене жељом за пљачком

---

[23] Љ. Стојановић, *Стари српски родослови и летописи*, Сремски Карловци 1927, 78-79, 103; Я. Шафарикъ, "Животъ краля Стефана Дечанскогъ", *Гласникъ Друштва србске словесности* 11 (1859) 71; В. Јагић, "Константин Филозоф и његов живот деспота Стефана Лазаревића", *Гласник Српског ученог друштва* 42 (1875) 271-274.

[24] А. Крстић, "Кучево и Железник у светлу османских дефтера", *Историјски часопис* 49 (2003) 139-162; cf. С. Мишић, "Краљ Стефан Урош II Милутин и Бугари", *Браничевски гласник* 2 (2003) 9-11.

[25] С. Мишић, *Територијална организација Браничева (XII-XV век)*, Браничево кроз војну и културну историју Србије, I/3, ур. Ј. Николић, Пожаревац 2006, 14.

радиле на своју руку?[26] Услуге куманских ратника користили су не само угарски владари и браничевски господари, о чему је већ било речи, већ и бугарски и византијски цареви, па чак и српски краљеви Милутин и Драгутин.[27] Иако су ови чврсти и издржљиви номади високо стајали на цени, њих је каткад било тешко држати под контролом. У Угарској, током владавине Ладислава IV, куманско незадовољство, изазвано принудним насељавањем, губљењем статуса слободних људи и насилном христијанизацијом, снажно је избило на површину. Краљ је тада одлучио да по сваку цену заустави покушаје појединих група Кумана да избегну из земље и у жестокој бици код језера Ход 1282. године однео је победу над њима. Њихов гнев се ипак није смирио. Веровало се да су управо они позвали Ногаја да нападне земљу три године касније, а 1290. године, иза почињеног краљеубиства је стајала рука незадовољних Кумана.[28] Исто тако, у Византији где су ови степски најамници такође били присутни, они нису показивали ништа већу оданост и верност. Тако су 1292. године, током рата са Епирском деспотовином, без најаве напустили војску цара Андроника II и дезертирали.[29]

Упркос тим примерима, одговорност за страдање Жиче тешко би се могла свалити само на неукротиве номадске дошљаке пореклом из Црноморских степа. Не заборавимо Данилове речи о ратној опасности и узбуни које су били свесни и српски монаси на челу архиепископом Јаковом I када су одлучили да преместе Јевстатијеве мошти на сигурније место. Напад није уследио спонтано, изненадно, или на самосталну иницијативу куманских чета, већ је са стрепњом и страхом био очекиван на српској страни.

---

[26] Vasary, *Cumans and Tatars*, 100.
[27] Данило/Даничић, 17; Данило/Мирковић, 16; *Ioannis Cantacuzeni eximperatoris historiarum libri IV*, ed. L. Schopen, vol. I, Bonn, 1828, 35; *Византијски извори за историју народа Југославије*, VI, Београд 1986, 307-308. (С. Ћирковић, Б. Ферјанчић)
[28] A. Pálótzi-Horváth, *Pechenegs, Cumans, Iasians - Steppe Peoples in Medieval Hungary*, Budapest 1989, 78-82; N. Berend, *At the Gate of Christendom - Jews, Muslims and "Pagans" in Medieval Hungary c.1000-c.1300*, Cambridge 2001, 142-147.
[29] M. Bartusis, *The Late Byzantine Army – Arms and Society 1204-1453*, Philadelphia 1992, 27; D. Nicol, *The Despotate of Epiros 1267-1479: A Contribution to the History of Greece in the Middle Ages*, Cambridge 1984, 38-40.

Ратна претња која се тада надвила на манастир, односила се, несумњиво, на војна дејства широких размера које су господари Браничева уперили против својих суседа и противника. Међу њима се, треба истаћи, очигледно налазила и Милутинова Србија. Да ли је и какав повод за напад српски владар пружио куманско-бугарским великашима није познато, али је могуће да је то учинио некаквом ранијом подршком Драгутину или одржавањем блиских веза са угарским двором.

Дуготрајне борбе које су Дрман и Куделин водили против бројних противника: Угарске, Драгутинове и како смо видели Милутинове државе и њихов релативан успех нису били засновани само на подршци унајмљених Кумана и Татара. Иза агресивног држања браничевских "одметника" стајала је једна много моћнија сила оличена у Ногајевој личности, а њихове активности представљале су само један делић у великом мозаику стварања оновремене татарске утицајне сфере у Подунављу.[30] Но, показало се да је њихов узлет био привремен и краткотрајан, док је Милутинов и Драгутинов подухват уперен против њих био успешно изведен. Три савезника које је повезивала борба против заједничког противника ипак нису имали истоветне тежње. Интерес угарске круне, да се немирне области поново врате под њену непосредну или посредну управу, био је постигнут када је Стефан Драгутин својим земљама присајединио Браничево (очигледно и Кучево). Са друге стране, за разлику од угарских, али и Драгутинових планова који су тежили заузимању ових области и могу се посматрати као наставак раније угарске политике у региону из времена Беле IV и Стефана V, Милутиново држање у конфликту не открива освајачке, већ пре би се рекло превентивне намере. Чини се да он у том тренутку није постављао далекосежније стратешке циљеве од обезбеђивања североисточне границе своје државе, што је и било постигнуто сламањем ратоборних и опасних суседа, одговорних за страдање седишта српске архиепископије у Жичи.

---

[30] П. Никовъ, "Татаробългарски отношения презъ средните векове съ оглед къмъ царуването на Смилеца", *Годишник на Софийския университет 15-16* (1919-1920) 1-95; П. Павлов, "Теодор Светослав, Ногај и търговецът Пандолеон", *Историко-археологически изследвания в памет на проф. др. Станчо Ваклинов*, Велико Търново 1994, 177-185; Vasary, *Cumans and Tatars*, 86-98.

SUMMARY

Destruction of the Žiča monastery was by no means one of the most painful moments in the history of Serbian medieval church. In this article attempt is made to shed some light upon that episode and to put it in the context of battle for supremacy in Danubian basin at the end of XIII century. In these events numerous powers were engaged, among them Hungarian rulers and two Serbian kings and brothers Stephen Dragutin and Stephen Uroš II Milutin on one side, and Cumano-Bulgarian lords of Braničevo Drman (Dorman) and Kudelin, prince Šišman of Vidin and Mongol chieftain Nogay on the other. According to prevalent opinion in historiography, the monastery was burned down during the Šišman's marauding campaign against king Milutin.

Chronological evidence drawn from the *Biographies of Serbian kings and archbishops* reveals that devastation of Žiča happened between the last years of the penultimate decade of Thirteenth century and 1292. Approximately, at the same time, in 1291-1292, according to data from Hungarian royal charters issued by King Andrew III, assault of Drman and Kudelin against king Stephen Dragutin took place. Šišman's incursion, which occurred only after these events and subsequent Serbian conquest of Braničevo, must have happened after 1292. Therefore, the hypothesis about his responsibility has to be dismissed. Taking into account not only notices derived from those sources, but also bearing in mind political geography of the region at the time, it is concluded that the attack on Žiča happened during the aforementioned operations of lords of Braničevo, which they carried with the help of Cuman nad Tatar mercenaries.

Fact that Žiča was situated not on Dragutin's soil, but on the teritory under control of his younger brother Milutin demonstrates the range and scale of their military enterprise. The forthcoming retributive campaign of two Serbian rulers ensued, and as a consequence, Braničevo was incorporated into possessions of king Stephen Dragutin. While Hungarian and Dragutin's policy towards lords of Braničevo was hostile

and aggressive, Milutin's attitude in these events reveals that his temporary interests lied mainly in keeping northeastern borders of his state safe and secure.